

УДК 796.011.1 - 057.87

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗНТУ ДО САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ

Влада БІЛОГУР¹, Наталія КОРЖ², Сергій СМЕТАНІН², Василь МАЗІН²

¹Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту,

²Запорізький національний технічний університет

Анотація. У статті аналізуються теоретичні засади формування ціннісного ставлення студентів до занять фізичною культурою і спортом. В умовах модернізації вищої освіти професійна підготовка має супроводжуватися цілеспрямованим формуванням ціннісного ставлення до свого здоров'я. Адже під час навчання у вищому навчальному закладі у студентів формується активна життєва позиція, відмінна сформована у шкільні роки, і вони по-іншому оцінюють свої можливості. Освоєння цінностей фізичної культури дає можливість молодій людині розуміти складність життя, формувати фізичний та духовний потенціал.

Ключові слова: студент, цінність, ставлення, фізичне виховання.

Постановка проблеми. Програма фізичного виховання в навчальному закладі передбачає форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової діяльності студентів технічних спеціальностей Запорізького національного технічного університету (ЗНТУ), що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу. Проте в реальних умовах функціонує лише одна форма заняття фізичною культурою (урочна форма), що проводиться один два рази на тиждень. Доповненням є самостійні заняття фізичними вправами, які здійснюються в позанавчальний час стихійно (у вигляді рухових і спортивних ігор) та організовано (в ДЮСШ та фізкультурно-оздоровчих центрах) [1].

Таке становище пов'язане з тим, що для сучасної молоді підвищення рівня власного здоров'я не є завданням першочергового значення. При цьому молодь здебільшого не має такої необхідних знань і життєвого досвіду, що дозволили б їм зберегти свою особистість, засвоїти оптимальні норми життя, засновані на розумінні здоров'я як найбільшої особистої та суспільної цінності [2].

У ситуації, що склалася, виникають нові вимоги до системи фізичного виховання у вищому навчальному закладі, і найперша з них – це необхідність формування у студентів технічних спеціальностей ціннісного ставлення до занять фізичною культурою і спортом, а також пошук шляхів індивідуалізації при організації навчального процесу з фізичного виховання у вишах [3].

Сучасна система фізичного виховання не забезпечує формування, контролю, корекції та комплексного оцінювання ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, що стає причиною відсутності у студентів відповідного інтересу, мотивації [4].

Мета, завдання роботи, її методи дослідження.

Мета дослідження: дослідити й вивчити теоретичні засади та підходи до формування ціннісного ставлення студентів технічних спеціальностей Запорізького національного технічного університету (ЗНТУ) до занять фізичною культурою і спортом.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, вивчення досвіду роботи викладачів фізичного виховання, педагогічне спостереження, бесіди зі студентами технічних спеціальностей ЗНТУ.

Результати дослідження та їх обговорення. Сучасна вища освіта України переживає значні зміни, це обумовлено переходом від традиційної радянської системи до освіти світового рівня, що пов'язано з реалізацією вимог Болонського процесу. Поряд з іншими важливими завданнями це вимагає переосмислення ролі самостійної роботи в навчальному процесі студентів, її організації і підготовки до неї, а головне – самого змісту самостійної роботи.

З підвищенням вимог до якості підготовки сучасних спеціалістів виникає потреба у створенні нових підходів та технологій навчання, що зможуть забезпечити необхідний рівень підготовки в оптимальних умовах організації навчально-виховного процесу. Майбутній фахівець в умовах ринкової економіки повинен мати не тільки ґрунтовні базові знання з обраної професії, а й уміти самостійно оновлювати їх, вести творчий пошук, опановувати передові знання та технології, що існують в обраній галузі.

Для того, щоб фізичне виховання у вищому навчальному закладі виконувало свої функції і стало дійовим засобом зміцнення здоров'я й підвищення фізичної підготовленості студентів, головним принципом повинні бути його регулярність, достатність і гнучка варіативність, що відображує специфіку навчальної роботи й організації побуту молоді.

Поряд з цим відомо, що за останні десятиліття відбулося подальше зростання обсягів наукової інформації в переліку навчальних предметів ВНЗ. У зв'язку з цим, підвищилася інтенсивність розумової праці студентів на тлі зниження їхньої рухової активності, що призводить до ослаблення організму й погіршення фізичної підготовленості та працездатності студентів, збільшення кількості захворювань.

Аналіз літературних даних і практичний досвід свідчать також про те, що традиційна форма фізкультурних занять знижує зацікавленість студентів у фізичному вихованні, виявляється у «фіктивних» відвідинах навчальних занять з цього предмету [5, 6, 7].

На підставі сьогодення, що передбачають докорінне поліпшення системи самостійної підготовки студентів, великої актуальності і соціальної значущості набувають дослідження, спрямовані на вдосконалення форм і методів самостійної роботи студентів.

За визначенням Є.А. Панасенко, самостійна робота студента – це спеціально організований процес, спрямований на розвиток та вдосконалення функціональних можливостей організму, поліпшення фізичних якостей, зміцнення здоров'я. Самостійна робота студентів сприяє гармонійному розвитку особистості, їх самовихованню та вихованню кращих рис характеру. В основі тренування лежить здатність організму людини до адаптації, пристосування та розвитку [7].

Фізична культура, що має величезний потенціал не лише в аспекті поліпшення фізичної підготовленості, здоров'я, але і як засіб формувального впливу на особистість студентів різних спеціальностей, як ніяка інша діяльність може бути спрямована на розв'язання низки психофізичних, соціально-психологічних, естетичних завдань.

Маємо відзначити, що заняття фізичною культурою є необхідною частиною способу життя студентів, оскільки вона є невід'ємною часткою загальнолюдської культури, сферою задоволення життєво необхідних потреб у руховій діяльності, забезпечує методи та засоби реалізації стратегічного завдання становлення гармонійної особистості та її фізичної досконалості, відіграє одну з головних ролей у вирішенні проблеми розвитку та раціонального використання вільного часу.

Питання про формування ціннісного ставлення студентів до самостійних занять фізичною культурою і спортом пов'язане з багатьма сторонами навчального процесу.

Освоєння цінностей фізичної культури готує молоду людину розуміння складності життя, допомагає виробити духовно-етичні критерії самооцінки особистості [8, 9].

Цінності, на думку С. Кулікової, відіграють важливу роль у формуванні особистості, виконуючи дві основні функції:

- 1) є основою формування і збереження ціннісної орієнтації у свідомості людей, дозволяють індивіду зайняти певну позицію, знайти точку зору, оцінити;
- 2) мотивують діяльність і поведінку, оскільки орієнтація людини в суспільстві і прагнення до досягнення окремих завдань співвідносяться із цінностями, що належать до структури особистості [10, 11].

На базі деяких вищих навчальних закладів працюють багато спортивних секцій. Але не кожен студент має час і бажання відвідувати їх за будь-яких умов. Через це значно підвищується потреба формування ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, головне завдання яких:

- поліпшення здоров'я;
- збереження оптимального рівня життєдіяльності і працездатності організму;
- профілактика захворювань.

Відмінність цих занять полягає в наявності стрункої системи і ставленні завдань, доборі вправ та необхідності дотримання режиму дня, що потребує певних знань з теорії і методики фізичного виховання [12].

Визначення передумов формування ціннісного ставлення у студентів технічних спеціальностей ЗНТУ до самостійних занять фізичною культурою та спортом є важливою передумовою подальшого втілення шляхів вирішення цього питання, які своєю чергою впливають на рівень спеціального та професійного розвитку майбутнього спеціаліста, а отже, і на рівень вищої освіти в цілому.

Одним з основних шляхів формування ціннісного ставлення до самостійних занять фізичною культурою та спортом є виховання позитивних, стійких і дієвих пізнавальних інтересів та розуміння студентами значення того об'єкта, до якого треба викликати інтерес.

Інший шлях виховання навчальних і пізнавальних інтересів приєднання студентів до активної творчої діяльності, спрямованої на пізнання цього об'єкта – це добір посильних і цікавих завдань, досить різноманітних, нових за змістом та формою, що спонукають до самостійного, активного міркування.

Необхідність у розширенні фізкультурної і спортивної роботи, поліпшенні її організації за місцем проживання й навчання є однією з актуальних проблем фізичного виховання в технічних вузах. Велике значення має формування у студентів технічних спеціальностей прагнення до фізичного самовдосконалення. Тому особисту увагу необхідно приділяти вивченню ціннісного ставлення студентської молоді та його вплив на формування інтересу до занять фізичними вправами.

Самостійні заняття студентів фізичною культурою та спортом у вільний час мають свої специфічні завдання, найважливішим з яких є забезпечення високої працездатності та навчально-трудової активності студентів, при цьому під час проведення таких занять слід враховувати такі умови:

- заняття спортом спрямовані не тільки на досягнення перемоги, але й на формування таких цінностей особистості як соціальні, культурні та індивідуальні;
- проведення такої спортивної діяльності повинно відповідати індивідуальним можливостям студента;
- місця занять спортом повинні відповідати санітарно-гігієнічним вимогам;
- необхідно здійснювати спортивний відбір і надавати можливість студентам, які бажать займатися обраним видом спорту на високому рівні, підвищувати свою спортивну майстерність й кваліфікацію [13].

З другого боку, необхідно підвищити дієвість цінностей, як важливість, яких усвідомлюються студентами але реально на їхню поведінку не впливають. Цей шлях формування навчальної діяльності пов'язаний безпосередньо з особливостями організації навчального процесу.

Головне завдання педагога полягає в тому, щоб довести до свідомості студента мотиви, що, на перший погляд, здаються суспільно не значущими, але мають досить високий рівень дієвості. Прикладом може бути бажання одержати залік. Такий чином, стає спроможним поступово підвести студента до мотивації, пов'язаної з бажанням мати високий рівень умінь і знань. Це своєю чергою, повинні усвідомлювати студенти як необхідні умови їх успішної, суспільно корисної діяльності.

Висновок. Аналіз наукових здобутків у формуванні ціннісного ставлення студентів до різних складових фізичної культури показав, що у працях, присвячених формуванню ціннісної картини світу студентів не повною мірою досліджено аспект самостійних занять фізичною культурою і спортом. Проте саме цей аспект, на думку авторів, є дуже важливим, оскільки єдиною рушійною силою, що зможе заставити студента прийти у спортивний зал або на

стадіон, є лише внутрішнє вольове зусилля, можливе лише в тому разі, коли здоров'я сприймається як особиста цінність.

Педагоги повинні формувати й розвивати у студентів одночасно нові інтереси стосовно предмета, повноцінні навчальні інтереси, а також інтереси, що найбільшою мірою відповідають індивідуальним особливостям, можливостям і здібностям. При цьому необхідно всіляко сприяти вихованню стійкості, сили, ціннісного ставлення, дієвості фізичного виховання і широти інтересів студентів [13, 14].

При формуванні ціннісного ставлення до занять фізичною культурою і спортом викладачеві необхідно дотримувати певного переліку вимог:

- по-перше, формування цінностей варто починати з діагностики мотиваційної сфери, з виявлення вихідного психологічного стану;
- по-друге, формування у більшості студентів ціннісного ставлення до самостійних занять фізичною культурою і спортом не як до другорядного завдання процесу їх освіти та виховання;
- третя вимога – раціональний добір і застосування педагогічних засобів виховання особистих цінностей при самостійних заняттях фізичною культурою та спортом.

У разі нехтування дотриманням цих вимог наявна система фізичного виховання не повністю забезпечує формування, контроль, корекцію та комплексне оцінювання ціннісного ставлення до самостійних занять фізичною культурою, що стає причиною відсутності у студентів відповідного інтересу до зазначеної активності, що має стати основною метою подальшої наукової роботи у цьому напрямку.

Список літератури

1. *Татарникова Л. Г.* Педагогическая валеология : генезис. Тенденции развития. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Петровский и К^о, 1997. – 416 с.
2. *Микитюк О. М.* Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти України в ХІХ ст. : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка і історія педагогіки» / Микитюк О. М. ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2004. – 42 с.
3. *Карпюк І. Ю.* Цільова орієнтація на ціннісний пріоритет здоров'я у навчальному процесі фізичного виховання студентів / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2007. – № 2. – С. 44 – 47.
4. *Григорьев В. И.* Кризис физической культуры студентов и пути его преодоления // Теория и практика физической культуры – 2004. – № 2. – С. 54 – 61.
5. *Билогур В. Е.* Теоретико-методическое обеспечение физического воспитания в высших учебных заведениях : автореф. дис. ... канд. наук по физ. культуре и спорте : спец. 24.00.02 / Ровенский ДГУ / В. Е. Билогур. – Ровно, 2002. – 18 с.
6. *Давиденко Е. В.* Методика фремингемского исследования двигательной активности человека : рек. по использованию / Е. В. Давиденко, Раслан Масауд. – К. : Олимпийская литература. – 1999. – 12 с.
7. *Панасенко Є. А.* Формування особистості майбутнього вчителя в контексті Болонського процесу // Вища школа. Гуманізація навчально-виховного процесу. – Вип. XLVII. – Слов'янськ, 2009. – С. 84–88.
8. *Коробейников Г. В.* Физическая работоспособность и темп старения человека / Г. В. Коробейников // Проблемы старения и долголетия. – 1996.– Т. 6, № 1/2.– С. 36–40.
9. *Курочкіна М. В.* Раціональні параметри фізкультурно-оздоровчих занять із студентами, які проживають в різних зонах радіаційного контролю : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 Фіз. культура, фіз.. виховання різних груп населення / М. В. Курочкіна; Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки. – Луцьк, 2000. – 19 с.
10. *Бальсевич В. К.* Физическая культура: молодежь и современность / В. К. Бальсевич, Л. И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – 1995. – № 4. – С. 2-8.

11. Лубышева Л. И. Современные подходы к формированию физкультурного знания у студентов вузов // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 3. – С. 19–21.
12. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. – М. : Просвещение, 1986.
13. Лихачев Б. Т. Введение в теорию и историю воспитательных ценностей. – Самара, 1999. – С. 6.
14. Субота Ю. В. Оздоровчі рухові програми самостійних занять фізичною культурою і спортом : практ. посіб. – К. : КНЕУ, 2007. – вип. 1. – 164 с. 2. Физическая культура студента : учебник / под ред. В. И. Ильинича. – М. : Гарнарики, 2003. – 448 с.
15. Зеленьук О. В. Методика самостійних занять фізичними вправами : навч. посіб. – К., КМ-Академія, 2001. – 85 с.
16. Свіргунець В. Г. Формування інтересів і мотивів до занять з фізичного виховання // Вісник технологічного університету Поділля. – 2002. – № 5, ч.3., С. 43–47.

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ У СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ЗНТУ К САМОСТОЯТЕЛЬНЫМ ЗАНЯТИЯМ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ

Влада БИЛОГУР¹, Наталия КОРЖ², Сергей СМЕТАНИН², Василий МАЗИН²

¹Днепропетровский государственный институт физической культуры и спорта,

²Запорожский национальный технический университет

Аннотация. В статье рассматриваются предпосылки формирования ценностного отношения студентов к занятиям физической культурой и спортом. В условиях модернизации высшего образования. Профессиональная подготовка должна сопровождаться целенаправленным формированием ценностного отношения к своему здоровью. Во время учебы в высших учебных заведениях у студентов формируется активная жизненная позиция, отличная от сформированной в школьные годы и они по-другому оценивают свои возможности. Освоение ценностей физической культуры дает возможность молодому человеку понимать сложность жизни, формировать физический и духовный потенциал.

Ключевые слова: студент, ценность, отношение, физическое воспитание.

PREREQUISITES OF VALUED ATTITUDE TO PHYSICAL CULTURE AND SPORT AMONG STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALITIES

Vlada BILOHUR¹, Natalia KORZH², Sergiy SMETANIN², Vasyl' MAZIN²

¹Dnipropetrovs'k State Institute of Physical Culture and Sport,

²Zaporizhia National Technical University

Annotation. The ways and approaches of formation students' valued attitude to physical culture and sport occupation are examined in the article. Professional preparation must be accompanied with purposeful forming of valued attitude to their health in the conditions of modernization of higher education. Students are forming a new active vital position during their studies in the higher educational establishments. This position differs from that one, which was formed in school years, and students estimate their possibilities in a new way. The process of mastering physical culture values gives the possibility to understand the complication of life to the young man, and they form their physical and spiritual potential.

Key words: student, value, treatment, physical education.